

Institute, 2010. – 102 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : “Educational Endowments and the Financial Crisis” (Дата звернення: 18.11.2015).

Романовский А. А. Государственная политика стимулирования развития образовательной деятельности (на примере финансирования университетского образования США).

Статья посвящена исследованию форм и методов финансирования деятельности известных американских университетов. Рассмотрены источники формирования финансовых поступлений, институт эндаумента, проведено сравнение объемов финансовых эндаументов пятнадцати ведущих университетов США и двух известных британских университетов.

Ключевые слова: источники финансовых поступлений ВУЗов; государственная поддержка университетов; академическое предпринимательство; институт эндаумента; экономический рост стран.

Romanovskiy O. O. State policy of educational development stimulation (on the example of financing of university education in the US).

The article studies the forms and methods of financing of prominent American universities. Sources of financial income and institute of endowment are considered. The amounts of financial endowment of fifteen leading US universities and two famous British universities are compared.

Key words: sources of university revenues; state support for universities; academic entrepreneurship; institute of endowment; economic growth.

УДК 378.014.5

Скиба М. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВНЗ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИКА ЗРОСТАННЯ РІВНЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

У статті розглянута зростаюча роль освіти як фактора формування людського капіталу в умовах постіндустріального розвитку. На основі аналізу міжнародних та вітчизняних рейтингів визначено, що вітчизняні ВНЗ потребують підвищення якості освіти. Визначено пріоритетні напрями щодо підвищення конкурентоспроможності ВНЗ.

Ключові слова: конкурентоспроможність, якість, вища освіта, людський капітал, постіндустріальне суспільство.

Світова економічна система кінця ХХ ст. – початку ХХІ століть характеризується новою парадигмою економічного розвитку на основі значного зменшення ролі матеріально-ресурсних компонентів суспільного виробництва і підвищення його інтелектуального складника [1, с. 354]. Сталий економічний розвиток на основі інноваційної моделі розвитку потребує підготовки та задіяння людського капіталу, перетворення його на вагомий фактор суспільного виробництва. У постіндустріальній економіці вміння і здібності людини, увесь її інтелектуальний, психофізичний і соціокультурний потенціал, і навіть духовний стан, перетворюється на головний виробничий ресурс [2]. Питома вага людського капіталу становить до 80% у національному багатстві розвинених країн, приріст якого визначається умовами, створеними для розкриття людського потенціалу [1, с. 354]. Розкриття людського

капіталу є неможливим без освіти. Саме освіта, в Інчхонській декларації “Освіта – 2030” визнається необхідною умовою розкриття людського капіталу та стійкого розвитку [3].

Підвищення якості надання освітніх послуг актуалізує проблему здійснення інституційних змін у сфері освіти в Україні. Необхідним є реформування системи вищої освіти, формування її як динамічної, гнучкої, адаптивної, ефективної системи, здатної до адаптації та конвергенції в умовах європейської інтеграції. В той же час, сучасні виклики глобалізації світового господарства, формування ринкового середовища в Україні обумовлюють потребу дослідження конкурентоспроможності ВНЗ через призму зростання якості освітніх послуг.

Метою статті є пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності ВНЗ в умовах глобалізації освітнього простору через призму зростання рівня якості надання освітніх послуг.

Теоретичним засадам та практичним аспектам освітньої політики, проблематиці якості освітніх послуг присвячені праці вітчизняних вчених: В. Андрущенко, І. Беха, В. Бикова, С. Калашнікової, І. Каленюк, В. Кременя, О. Кукліна, В. Лугового, С. Ніколаєнка, Н. Протасової та інших вчених. Окремі аспекти державного регулювання освітньої сфери розглядають у своїх працях такі зарубіжні фахівці, як: О. Долженко, Дж. Найт, Л. Палл, В. Полонський та ін.

Проте і сьогодні, незважаючи на значну увагу науковців до проблем ринку освітніх послуг та значну кількість наукових публікацій з даної проблематики, тематика підвищення конкурентоспроможності ВНЗ є актуальною та потребує подальших досліджень.

Провідною суспільною функцією ВНЗ є надання освітніх послуг. В умовах формування ринкового середовища та зростання конкуренції на ринку освітніх послуг, підвищення конкурентоспроможності ВНЗ доцільно розглядати через призму зростання рівня якості освітніх послуг. Відповідно до міжнародних документів якості вищої освіти є багатовимірною концепцією, що включає всі основні функції та різновиди діяльності ВНЗ, спрямовані на забезпечення випускників можливостей швидко й ефективно включитися в трудову діяльність в інтересах суспільства, роботодавця та задля власної користі [4, с. 35-36]. Якість вищої освіти також включає всі аспекти діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, наукову і дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і студентів, навчально-матеріальну базу і ресурси [5, с. 171].

Формальними показниками, що засвідчують рівень якості ВНЗ є проходження закладом процедур ліцензування, акредитації, що визначені МОН України, процедур акредитації за оціночними критеріями Європейської Асоціації із забезпечення якості вищої освіти, Європейської Асоціації Університетів, Європейської Асоціації вищих навчальних закладів та ін.

Одним із непрямих показників, що відображає діяльність ВНЗ є його включення у міжнародні рейтинги. Попри те, що жоден із вітчизняних ВНЗ не входить у рейтинг “100 найкращих вузів світу” та міжнародний академічний рейтинг університетів (ARWU) [6], який оцінює ВНЗ за розміром навчального закладу, кількістю лауреатів Нобелівської, Філдсівської премій, цитованістю та кількістю статей в журналах Nature і Science, здобутком 2015 року можна вважати входження декількох вітчизняних ВНЗ,

зокрема, КНУ імені Т. Г. Шевченка, НТУУ “КПІ”, ХНУ імені В. Н. Каразіна, НТУ “ХПІ”, Сумського державного університету до рейтингу QS World University Rankings, який оцінює ВНЗ за: активністю та якістю НДР, оцінкою роботодавцями, кар’єрним потенціалом, викладанням, інтернаціоналізацію [QS World University Rankings 2015 [7]. За рейтингом “Scopus”, що є інструментом для відстеження цитованості наукових статей, які публікуються в наукових виданнях в першу трійку входять КНУ, ХНУ, ЛНУ (ранжовані за індексом Гірша – кількісним показником, який ґрунтується на кількості наукових публікацій і кількості цитувань цих публікацій). За міжнародним рейтингом “Вебометрикс”, що враховує кількість проіндексованих пошуковими системами сторінок сайту вузу, зовнішні посилання на нього, цитованість ресурсу, а також кількість завантажених на сайт файлів в першу трійку входять КНУ, НТУ “ХПІ”, НТУУ “КПІ” [8].

Україна входить до 20 держав-лідерів у галузі міжнародної освіти, протягом останніх років спостерігалась стійка тенденція щодо збільшення контингенту іноземних студентів, які здобувають вищу освіту в Україні. Так, якщо у 2012–2013 рр. кількість іноземних студентів які навчаються у ВНЗ III-IV рівнів акредитації становила – 48,9 тис. осіб, то у 2014–2015 рр. – 56,8 тис. осіб. Проте, варто зазначити, що молодь західних європейських країн не вирізняється прагненням здобувати вищу освіту в Україні (Польща – 689, Німеччина – 60, Франція – 8, Данія – 5 осіб у 2014–2015 рр.). Натомість в Україні навчаються студенти з Туркменістану – 13471, Азербайджану – 9239, Індії – 3925, Нігерії – 3326, Іраку – 2611, Марокко – 1978, Китаю – 1749 та ін.).

Щодо внутрішнього ринку освітніх послуг, то оцінити конкурентоспроможність ВНЗ можна використовуючи рейтинг “ТОП-200 Україна”, що оцінює діяльність ВНЗ за допомогою агрегованого показника (інтегрального індексу), який формується на підставі індикаторів прямого вимірювання (80%), експертного оцінювання якості підготовки випускників вишів представниками роботодавців і академічного співтовариства (15%), а також із використанням міжнародних наукометричних і веб-метричних даних (5%) до першої трійки входять КНУ, НТУУ “КПІ”, ХНУ імені В. Н. Каразіна.

В першу 20 входить НПУ імені М. П. Драгоманова, який знаходиться на 9 місці (з 68) серед кращих ВНЗ м. Києва та його визнано найкращим педагогічним закладом освіти України. Показником попиту на освітні послуги може слугувати кількість поданих заяв до ВНЗ. Так, за кількістю поданих заяв у п’ятірку лідерів входять ЛНУ імені І. Франка (46 728 заяв), КНУ імені Т. Шевченка (41 141), НУ “Львівська політехніка” (37 432), НПУ імені М. П. Драгоманова (24 741), НАУ (24262) [9]. Одним з напрямків залучення до навчання може бути популяризація концепції освіти упродовж життя, що є однією з провідних тенденцій сучасної освіти у світі.

Варто зазначити, що концепція освіти упродовж життя розроблялась ще у другій третині ХХ ст. Більш високо освічені люди, відстоюючи свої права, формують попит на демократію [10]. У 1972 році у Токіо у межах третьої Міжнародної конференції з освіти дорослих було визначено право людини і народів на освіту, їх право безперервно отримувати знання. На початку ХХІ ст. Лісабонський саміт Ради Європи прийняв “Меморандум освіти упродовж життя” (березень 2000 р.), який визначив безперервну освіту основною програмою громадянського суспільства, соціальної єдності й зайнятості, що базується на принципах: нові базові знання і навички для всіх;

збільшення інвестицій в людські ресурси; інноваційні методики викладання й навчання; нова система оцінки отриманої освіти; розвиток наставництва й консультування; наближення освіти до місця проживання. На жаль, в Україні концепція освіти упродовж життя не набула широкого розповсюдження. Тож, навчанню протягом життя має приділятися більше уваги, адже знання дуже швидко застарівають і потребують безперервного оновлення.

Щоб зміст освіти не втрачав своєї актуальності, не застарівав і працював на випередження необхідно є розробка програм, модулів, які можна було б швидко змінювати, адаптуючи їх до потреб та вимог суспільства. Можна погодитись з професором О. Кенюховим, що саме освіта спроможна вивести Україну на якісно новий рівень розвитку як в економічному, так і в культурному відношенні [11]. Тож, доцільним є під час навчального процесу приділяти увагу таким важливим питанням як глобальна громадянськість, боротьба з екстремізмом, розповсюдження цінностей свободи, толерантності, недискримінації.

Потрібно також усіляко сприяти проведенню спільних науково-дослідних робіт інститутів НАНУ, галузевих наукових установ та університетів, інноваційних підприємств з обов'язковим залученням студентів та аспірантів [1, с. 359]. У деяких країнах з розвиненою науково-освітньою системою усіляко заохочується практика, коли викладачі університетів працюють у наукових інститутах на засадах неповної зайнятості і, навпаки, вчені з наукових інститутів читають лекції у вищих навчальних закладах.

Одним з важливих напрямків підвищення конкурентоспроможності ВНЗ може бути співпраця освіти, науки та бізнесу. Міжнародний досвід доводить ефективність таких видів співпраці бізнесу і установ вищої освіти, як: організація та проведення спільних дослідних проектів, партнерство в публікації результатів наукових винаходів; залучення представників підприємств, бізнес-організацій до безпосередньої участі в управлінні навчальним процесом, зокрема, шляхом участі у розробці та впровадженні навчальних програм, курсів, тренінгів, семінарів та ін.; спільне використання патентів та авторських прав; створення дочірніх підрозділів корпорацій, інкубаторів нових наукових розробок та бізнес моделей; організація та проходження виробничої практики студентами на підприємствах та організаціях тощо.

Однією із вимог сучасного суспільства, обумовленою інтеграцією у світову спільноту, є знання іноземних мов. Адже, сучасний світ потребує фахівців, які вільно володіють іноземною мовою не лише на побутовому, а й на професійному рівнях. Тому, необхідним є інтенсифікувати вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах, використовуючи найсучасніші методики, активно використовуючи сучасні інформаційні технології, що забезпечує навчання інтерактивними формами діяльності, дозволяє використовувати мультимедійні засоби і характеризується високим рівнем продуктивності у навчальному процесі.

Одним з важливих напрямків підвищення конкурентоспроможності ВНЗ може бути широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Рамка дій "Освіта-2030" наголошує на важливості ІКТ та їх використанні для зміцнення системи освіти, поширення знань, доступу до інформації, підвищенні якості та ефективності навчання, більш ефективного надання послуг [2]. Варто додати, що активне використання інформаційно-комунікаційних технологій загалом у навчальному

процесі дозволяє створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію, сприяє економії часу і зусиль, що позначається на раціоналізації навчальної діяльності. Підвищенню ефективності навчальної роботи сприятиме розробка з використанням ІКТ дидактичного забезпечення навчального процесу. Важливим навчальним ресурсом у сучасному ВНЗ є високошвидкісний Інтернет, використання якого дозволяє не лише отримати доступ до джерел додаткових матеріалів для викладачів та студентів, а й використовувати on-line підключення апаратури до мережі під час аудиторних занять. На сучасному етапі трансформуються завдання викладача, який має спрямувати студента на вміння орієнтуватись у глобальній мережі, де існує великий обсяг інформації та ефективно використовувати необхідний масив інформації під час виконання творчих завдань, написання рефератів, розробки проектів та ін. Полегшити пошукову діяльність в глобальній мережі може оволодіння знаннями іноземних мов.

Конкурентний ринок освітніх послуг вимагає від ВНЗ підвищення ефективності управління та організації навчальної діяльності. Необхідною є комплексна оцінка з урахуванням потреб та вимог замовників освітніх послуг (держави, учнів, батьків, роботодавців та ін.).

Одним з напрямків підвищення якості надання освітніх послуг, а отже й конкурентоспроможності ВНЗ, є посилення практичної підготовки студентів. Адже студенти мають вміти застосовувати теоретичні знання у їх практичній діяльності, що сприятиме адаптації випускників ВНЗ на їх майбутньому робочому місці та ін. Тому, важливим є при організації виробничої практики проводити попередні консультації з потенційними роботодавцями щодо напрямів, обсягів, видів практичної підготовки, термінів її проведення та ін.

Важливим при здійсненні оцінки якості освіти, що надається ВНЗ, є врахування кількісного та якісного складу предметів, наявності матеріально-технічного, навчально-методичного забезпечення навчального процесу, впровадження педагогічних інновацій та ін.

Висновки. Забезпечення сталого економічного розвитку на основі інноваційної моделі потребує активізації людського капіталу, задіяння його як провідного фактору суспільного виробництва, що є неможливим без освіти. Адже, саме освіта є основним чинником формування людського капіталу, тому від рівня якості надання освітніх послуг залежить рівень якості людського капіталу. В умовах формування ринкового середовища та зростання конкуренції на ринку освітніх послуг, підвищення конкурентоспроможності ВНЗ можна розглядати через призму зростання рівня якості освітніх послуг. Отже, з метою забезпечення підвищення конкурентоспроможності ВНЗ України як чинника зростання рівня якості надання освітніх послуг необхідним є:

- здійснити оптимізацію мережі навчальних закладів у спосіб їх укрупнення та зміцнення кадрового, матеріально-технічного, фінансового потенціалів [1];
- розробити нові організаційно методичні підходи щодо управління ВНЗ з урахуванням найкращих міжнародних практик демократизації управління та автономізації ВНЗ;
- розробити спільно з усіма зацікавленими сторонами (освітні заклади, здобувачі освіти, роботодавці та ін.) та прийняти програму заходів із забезпечення якості освіти ВНЗ;

- налагоджувати взаємозв'язки з вченими зарубіжних країн, міжнародними організаціями, фондами з питань участі в міжнародних наукових проектах;
- вжити заходів щодо своєчасної реакції на місцеві та глобальні виклики через освіту в інтересах сталого розвитку, зокрема, шляхом оновлення змісту навчальних програм;
- вжити заходи щодо підтримки гендерної політики, врахування гендерних питань у підготовці вчителів та навчальних планів, усунення гендерної дискримінації та насильства, формування відповідних умов для отримання освіти людьми з обмеженими можливостями;
- посилити практичну підготовку студентів, що сприятиме формуванню вміння застосовувати набуті теоретичні знання у практичній діяльності та набуттю студентами професійних компетентностей;
- сформувані новітні інституційні утворення у формі університетсько-виробничого партнерства, що сприятиме налагодженню взаємозв'язку теорії і практики, науки і виробництва;
- систематично та комплексно впроваджувати ІКТ в діяльність ВНЗ (зокрема, шляхом забезпечення високошвидкісним інтернетом, мультимедійним забезпеченням та ін.);
- мотивувати викладачів до підвищення кваліфікації, професійного зростання, самовдосконалення, творчого пошуку, впровадження інноваційних технологій у викладацькій та науковій роботі шляхом підвищення рівня заробітної плати, організації курсів вивчення іноземних мов, міжнародних стажувань, конференцій, семінарів, тренінгів та ін.

Використані джерела:

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році”. – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
2. *Куклін О. В.* Економічні аспекти вищої освіти : монографія / О. В. Куклін ; Інст вищ. освіти АПН України. – К. : Знання України, 2008. – 331 с.
3. Рамки дій “Освіта – 2030” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED_new/pdf/FF_A-ENG-27Oct15.pdf.
4. Реформа та розвиток вищої освіти. Програмний документ. – Париж : Вид-во ЮНЕСКО, 1995. – 49 с.
5. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / авт. кол. : М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин ; [за ред. В. Г. Кременя]. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
6. Academic Ranking of World Universities 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.shanghairanking.com/ARWU2013.html>.
7. QS World University Rankings 2015/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-universityrankings/2015>.
8. Консолідований рейтинг вузів України 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/rating/25712/>.
9. Рейтинг вузів України за кількістю заяв від абітурієнтів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rian.com.ua/infografika/20150730/371403658.html>.
10. *Faure E.* Learning to be: the world of education today and tomorrow / E. Faure. – Paris, 1972. – 346 p.
11. *Кенюхов О.* Ілюзія освіти [Електронний ресурс] / О. Кенюхов. – Режим доступу : http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/illyuziya_obrazovaniya.html.

Скиба М. В. Повышение конкурентоспособности ВУЗов Украины как фактора роста уровня качества предоставления образовательных услуг.

В статье рассмотрена возрастающая роль образования как фактора формирования человеческого капитала в условиях постиндустриального развития. На основе анализа международных и отечественных рейтингов определено, что отечественные вузы нуждаются в повышении качества образования. Определены приоритетные направления по повышению конкурентоспособности вузов.

Ключевые слова: конкурентоспособность, качество, высшее образование, человеческий капитал, постиндустриальное общество.

Skiba M. V. Improving the competitiveness of the Ukrainian universities as a factor for growth of the quality of educational services.

The article is describe the growing role of education in post-industrial development. Author consider the education as a factor of formation of human capital. Author analyzed the international and domestic rating in the article. Author determined that the Ukrainian Universities need to improve the quality of education. Author propose the priority areas to improve the competitiveness of the Ukrainian Universities.

Key words: competitiveness, quality, higher education, human capital, postindustrial society.

УДК 330.8

Манжула Є. В.
*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

В статті здійснено аналіз процесів формування корпоративного сектора в Україні. Визначено переваги корпоративної власності та передумови її розвитку в нашій країні. В результаті дослідження були виділені деякі внутрішні та зовнішні чинники, що мали негативний вплив на становлення сучасних корпорацій.

Ключові слова: власність, корпоративна власність, корпоративний сектор економіки, корпорація, акціонерне товариство.

Сучасна економічна ситуація ставить перед економікою країни все нові та більш складні виклики. Обрана стратегія євроінтеграції вимагає від України проведення реформ та поступового входження у висококонкурентне середовище, а це є неможливим без розробки і реалізації інноваційної стратегії розвитку економіки. В процесі розвитку суспільного виробництва в усьому світі домінуючими стають корпоративні організаційні структури. Саме тому формування корпоративного сектора України та посилення його ролі в умовах складного кризового періоду стає об'єктивно необхідною умовою для покращення економічного клімату країни та забезпечення її поступального розвитку.

Першими звернули увагу на переваги корпорацій (акціонерних підприємств) ще меркантилісти, що знайшло своє відображення в роботах Т. Мена та Дж. Ло [1, с. 89-90]. Пізніше дослідження в цьому напрямку були продовжені класиками економічної теорії А. Смітом (який досить критично ставився до акціонерних компаній і вбачав в них загрозу економічної конкуренції, тож допускав існування подібних структур лише